

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שסז
ערש"ק פרשת שלח ה'תשע"ב

דרוש של ר"מ הדרשן כביאור בפשט הכתוב

מדוע נראו מתי מדבר כשתויי יין

בהא דחלה אין לה שיעור מן התורה

סיפור מאלף מבעל ה'מאור עינים' זיע"א

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שסז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב ישראל ארי' ליב רבינוביץ', הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States ארץ הקודש
1469 President St. ת.ד. 2033
#BSMT כפר חב"ד 60840
Brooklyn, NY 11213 3734-738-03
8673-534-718 הפצה: 9262674-08
www.likras.org • Likras@likras.org

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

ועשיתם את כל מצוותי: ציצית שקולה כנגד כל המצוות
יקשה מדוע הביא רש"י רמזי ר"מ הדרשן על מצוות ציצית, דלכאורה מה מוסיף זה בפשט
הכתוב, ומתרץ דבזה יבואר מדוע כתוב דווקא גבי מצוה זו "אני ה' גו' אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים" ולא גבי מצוות אחרות השקולות כנגד כל המצוות, כי פרטי מצוות ציצית
שייכים הם לכל העניינים שביציאת מצרים
(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 94 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

דרגתם של מתי מדבר: ביאור באגדתא דרבה בר בר חנה
אנשי דור המדבר חפצו להשאיר במדבר כיון שאז היו בדרגא נעלית עד מאוד / ביאור
בהאגדתא דרבה בב"ת, שהלך עם הסוחר לראות את מתי המדבר שבפרטי זה המעשה
רמזים נפלאים אודות מעלתם של אנשי המדבר / ומאידך מודגש בזה שתכלית הכונה היא
להכנס לארץ ולקיים המצוות בגשמיות דיקא
(ע"פ רשימות חוברת מח)

יז. פנינים.....

דרוש ואגדה

יז. יידישי סוגיות.....

בהא דחלה אין לה שיעור מה"ת
יפלפל בדברי הנוב"י שחלק על המפרשים וחדש דהא דאין שיעור מה"ת הוא בחיוב
הפרשה ולא בנתינה לכהן / יבאר דרך חדשה לשיטת רש"י בפירוש המקרא, דגם בהפרשה
יש מקור מן התורה לומר דבעינן חשיבות ושיעור / יבאר גם דברי הרמב"ם בעניינים אלו
(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 178 ואילך)

כו. תורת חיים.....

מכתבי קודש ובהם עצות והדרכות לחולים ברגליהם, שע"י התיקון בעניני רגליים
ברוחניות יתרפאו גם המיחושים בגשמיות הרגליים

כט. דרכי החסידות.....

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע ובו סיפור נפלא אודות הרה"צ בעל
המאור עיניים צוק"ל מטשערנוביל

ועשיתם את כל מצוותי: ציצית שקולה כנגד כל המצוות

יקשה מדוע הביא רש"י רמזי ר"מ הדרשן על מצוות ציצית, דלכאורה מה מוסיף זה בפשט הכתוב, ומתרץ דבזה יבואר מדוע כתוב דווקא גבי מצוה זו "אני ה' גו' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" ולא גבי מצוות אחרות השקולות כנגד כל המצוות, כי פרטי מצוות ציצית שייכים הם לכל העניינים שביציאת מצרים

א. בסיום הסדרה באה פרשת ציצית, ובסיום הפרשה - בסוף הסדרה ממש - מביא רש"י אריכות גדולה מיסודו של ר"מ הדרשן:

"ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה זרה? לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודה זרה, שאף היא שקולה ככל המצוות. וכן הוא אומר בעזרא 'על הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת שבת קדשך הודעת להם'. ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר 'ועשיתם את כל מצוותי'".

ולפום ריהטא אינו מובן: מה כוונת רש"י בזה שהעתיק "דרשה" זו ("מיסודו של רבי משה הדרשן") - וכי מה קשה ב"פשוטו של מקרא" לולי "דרשה" זו?!

[ואין לומר שהוקשה לרש"י עצם הסמיכות של פרשת ציצית לפרשת מקושש עצים שלפניו - שאם כן ה' מפרש זאת מיד כאשר הכתוב מסיים את פרשת מקושש ומתחיל בפרשת ציצית, ולא בסיום פרשת ציצית! ויתירה מזו, שהי' צריך להביא ענין זה כבר בתחילת פרשת המקושש - כדי

לבאר את הסמיכות של פרשת המקושש עם פרשת עבודה זרה שלפני. אלא שבכלל נראה כי אין סמיכות הפרשיות קושיא ב"פשוטו של מקרא", ולכן אין רש"י מפרש "למה נסמכה כו" מלבד במקומות ספורים, כאשר על ידי הסמיכות מתבאר קושי נוסף בדרך הפשוט].

ב. ויובן בהקדים המשך דברי רש"י עד גמירא, וז"ל:

"על כנפי בגדיהם – כנגד 'ואשא אתכם על כנפי נשרים'. על ארבע כנפות – ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש; כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו במצרים: והוצאתי, והצלת, וגאלתי, ולקחתי. פתיל תכלת – על שם שכול בכורות, תרגום של 'שכול' תכלא. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטים שבה – כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים".

והנה, מלבד שצריך ביאור בכללות הענין – כיצד כל הרמזים הללו מהווים המשך לדברי רש"י לפני כן (כלומר: מה הקשר בין מה שכתב רש"י קודם שמצות ציצית "שקולה כנגד כל המצוות" לבין כל הרמזים שהוא ממשיך בפרטי המצוה), הרי יש כאן דקדוק גדול הבולט אפילו בשטחיות:

זה שרש"י מפרש את הרמז שב"על כנפי בגדיהם" וב"פתיל תכלת" – ניחא, שכן פרטים אלו נזכרים בתוך הפרשה כאן;

אמנם זה שרש"י מפרש את הרמז שב"על ארבע כנפות" ("ולא בעלת שלש... כנגד ארבע לשונות של גאולה") – תמוה: הרי בפרשתנו בכלל לא נזכר המספר של הכנפות שבציצית, וכל לשון זו של "על ארבע כנפות" כתובה רק בפרשת תצא (כב, יב)! מה ראה איפוא רש"י להקדים ולפרשה (לא במקומה, אלא) בפרשתנו?!

[וכן תמה בס' זכרון: "על ארבע כנפות" אינו בפרשה זאת, ולא ידעתי טעם למה פירשו הרב בכאן, ובפרשת כי תצא במקומו לא דיבר בו כלל!].

ג. והביאור בכ"ז:

כל דברי רש"י אלו הם בהמשך למה שכתב לפניו, על הפסוק האחרון שבפרשת ציצית: "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, אני ה' אלקיכם". ובטעם השייכות דיציאת מצרים לפרשת ציצית, מפרש רש"י:

"אשר הוצאתי אתכם – על מנת כן פדיתי, שתקבלו עליכם גזרותיי".

ולכאורה פירוש זה חסר ביאור, וכמו שהקשה במשכיל לדוד: "מאי שנא מצוה זו? הרי על מנת לקיים כל המצוות הוציאנו ממצרים!" כלומר: זה שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים הוא על מנת שיקיימו כל המצוות – ולא רק מצות ציצית!

לקראת שבת

ז

[ובאמת שמטעם זה ממשיך רש"י ומביא פירוש נוסף, שלפיו מבואר השייכות דיציאת מצרים למצות **ציצית בפרט**: "דבר אחר – למה נאמרה יציאת מצרים? אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור; אני הוא עתיד להבחין ולהפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא".

אך גם פירוש זה יש בו קושי, וכמ"ש במשכיל לדוד: "הוה לי' למימר 'אשר הכיתי כל בכור בארץ מצרים', דאין זה ענין על ההוצאה עצמה". ויש להוסיף עוד, שלפי פירוש זה שייכת יציאת מצרים דוקא לפרט ה"תכלת" ולא למצות ציצית בכללותה.

ועכ"פ, מזה שהביא רש"י פירוש זה כפירוש שני בלבד ("דבר אחר") מובן שהעיקר הוא כפירוש הראשון, שהוא יותר מיושב ב"פשוטו של מקרא".

וכדי ליישב הפירוש ולבאר "מאי שנא מצוה זו" דציצית שדוקא בה נזכרה יציאת מצרים, מביא רש"י את דברי רבי משה הדרשן, המבאר את הסמיכות דשבת, עבודה-זרה וציצית בזה ששלושת מצוות אלו שקולים כנגד כל המצוות.

וכפי שלמדים מתוך לשון הכתוב בפרשתנו: "ועשיתם את כל מצוותי" – שפירושו (לפי ר"מ הדרשן) שעל ידי קיום מצות ציצית נחשב הדבר כאילו "ועשיתם את כל מצוותי" (והיינו, שלא רק שעל ידי קיום מצות ציצית זוכרים על קיום כל המצוות, אלא שקיום מצות ציצית כשלעצמה נחשב כקיום כל המצוות).

ומעתה מיושב מדוע ענין זה ש"על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי" נאמר דוקא במצות ציצית – כי מצות ציצית שקולה כנגד "ועשיתם את" כל מצוותי", ולכן מתאים להזכיר בה את יציאת מצרים שהיתה "על מנת" שיקיימו את כל מצוות ה'.

ד. אמנם אין זה מספיק, כי בדרשה זו של ר"מ הדרשן גופא רואים ש(לא רק מצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות, אלא) גם המצוה של עבודה-זרה וכן מצות שבת שקולות הן כנגד כל המצוות [ואדרבה: מזה שהכתוב מסמך את פרשת ציצית לפרשיות של עבודה-זרה ומקושש משום ש"אף היא (ציצית) שקולה כנגד כל המצוות" משמע, שבעבודה-זרה ובשבת פשוט יותר שהם שקולים כנגד כל המצוות ואילו בציצית ה"ז בתורת חידוש]; ואם כן, למה נאמר "על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי" (ששייך לכל המצוות) דוקא בציצית (ולא בעבודה-זרה או בשבת)?

ולכן ממשיך רש"י, שכל הפרטים של מצות ציצית – (א) "על כנפי בגדיהם" (ב) "פתיל תכלת" (ג) "שמונה חוטים" – כולם שייכים הם לכל הענינים של יציאת מצרים (א) "כנפי בגדיהם" כנגד "ואשא אתכם על כנפי נשרים"; (ב) "פתיל תכלת" כנגד מכת בכורות; (ג) "שמונה חוטים" כנגד שמונה ימים עד סיום יציאת מצרים]. ולכן נאמר "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" – "על מנת . . . שתקבלו עליכם גזרותי" במצות ציצית דוקא, משום שמלבד היותה מצוה כללית השקולה

כנגד כל המצוות, הרי ניכר בה בגלוי השייכות ליציאת מצרים כפי שרואים בכל הפרטים דמצוה זו. ומעתה מיושב זה שבפירושו בענין "על כנפי בגדיהם", אין רש"י מסתפק באומרו "כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים", אלא מביא גם ש"על ארבע כנפות" הם "כנגד ארבע לשונות של גאולה" – אף שבפרשתנו לא נזכר כלל פרט זה שבציצית יש ארבע כנפות – כי בהוספה זו מודגש אשר "כנפי בגדיהם" מכוון כנגד כל הענינים של יציאת מצרים, המרומזים בארבע הלשונות של גאולה: החל מ"והוצאתי" ועד "ולקחתי אתכם לי לעם" שמכוון כנגד מתן תורה שהוא הסיום והשלימות דיציאת מצרים; ומעתה מובן למה דוקא פרשת ציצית מסתיימת ב"אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

האם העכו"ם הם "מציאות" או "העדר"

אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו
הם סר צילם מעליהם

צילם – מגינם וחזקם, כשרים שבהם מתו כו'. דבר
אחר, צלו של המקום סר מעליהם
(י"ד, ט. בפרש"י)

כתב הרמב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"י):
"שחיטת עכו"ם נבילה ומטמאה במשא כו'
מד"ס". והשיג עליו הראב"ד: "עכו"ם הם
כבהמות, ואין מטמאין ואין מיטמאין כו',
והחושב אותם לכלום – אסף רוח בחפניו".

וביאר בזה הגאון הרוגצ'ובי (צפנת פענח עה"ת
הפטרה לפ' בהר) דנחלקו הרמב"ם והראב"ד בגדר
עכו"ם. דהראב"ד ס"ל דהם "בחינת העדר",
ולכן אין שחיטתן כלום. והבהמה ה"ה כמתה
מאלי, ונבילה מה"ת.

משא"כ להרמב"ם דס"ל שהעכו"ם הם
בגדר "מציאות", פועלת שחיטתן על הבהמה
שלא תהי' כ"מתה מאלי", כ"א כשחוטתה [לגבי
טומאה]. וזה שנעשית עייז נבילה, הוא מד"ס.

[ועיי"ש שמבאר עפ"ז שיטתם באם שייך
"גדר השגחה פרטית" על עכו"ם].

ועפ"ז י"ל דבמחלוקת זאת תלוי החילוק
בפירוש "סר צילם מעליהם":

דאם עכו"ם הם בגדר העדר, א"א לפרש
דב"סר צלם מעליהם" מדובר על "צלו של
מקום", דעל "העדר" א"א לומר שהי' עליו
מקודם "צלו של מקום". ועכצ"ל דקאי על
"מגינם וחזקם, כשרים שבהם".

משא"כ הפירוש השני ברש"י ס"ל שהעכו"ם
הם בגדר מציאות, וא"כ וודאי יש לפרש
ש"צלם" קאי על "צלו של מקום".

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 165 ואילך)

במה חטאו המרגלים

שלח לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי
שלקתה על עסקי דיבה, שדברה באחי', ורשעים
הללו ראו ולא לקחו מוסר
(י"ג, ב. בפרש"י)

הק' הרמב"ן "מה עשו המרגלים, כי משה
אמר להם "וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם
היושב עלי" כו', ועכ"פ היו צריכין להשיבו
על מה שציוה אותם. ומה פשעם ומה חטאתם
כשאמרו לו "אפס כי עז העם" כו', וכי על מנת
שיעידו לו שקר שלח אותם?"

וי"ל שרש"י בדבריו אלו תירץ קושיא זו.
דהנה גם מרים לא דברה שקר אודות משה,
ואפי' "לא נתכוונה לגנותו" (רש"י בהעלותך יב.
א), וזה שלקתה הי' "על עסקי דיבה, שדברה
באחי'", היינו, עצם הדיבור אודות משה.

דגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של
משה, לא הי' עלי' לדבר על זה ברבים, כי עצם
ההתעסקות בדיבור – "דיבה" אודות משה,
יכול להביא לדיבור בהיפך שבחו של משה ח"ו,
והי' עלי' לדבר ע"ז עם משה בעצמו, בחשאי.

וזה הי' גם חטאם של המרגלים, דאף שהי'
קשה להם איך יכבשו את הארץ כש"עז העם
היושב עלי", היו צריכים לדבר ע"ז בקיצור, או
למשה לבדו. וחטאם הי' שדברו ע"ז באריכות
ובכל הפרטים – "עסקי דיבה". וזה הביא
למרידת בני ישראל בהקב"ה, עד שאמרו "נתנה
ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד).

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 141 ואילך)

דרגתם של מתי מדבר: ביאור באגדתא דרבה בר בר חנה

אנשי דור המדבר חפצו להשאר במדבר כיון שאז היו בדרגא נעלית עד מאוד / ביאור בהאגדתא דרבה בב"ת, שהלך עם הסוחר לראות את מתי המדבר שבפרטי זה המעשה רמזים נפלאים אודות מעלתם של אנשי המדבר / ומאידך מודגש בזה שתכלית הכונה היא להכנס לארץ ולקיים המצוות בגשמיות דיקא

אנשי דור המדבר חפצו להשאר במדבר כיון שאז היו בדרגא נעלית עד מאוד
א. בנוגע לעונשם של בני דור המדבר נאמר בפרשתנו (במדבר יד, כט) "במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי" (וכמפורט בענין זה בכללות הפרשה).

והנה, כיון שעונשם של אנשי דור המדבר בא בעקבות חטא המרגלים, הרי שע"ד שנתבאר בספרי חסידות ענינם של המרגלים ושורש טעותם, כן יש לבאר גם בכללות אנשי דור המדבר.

דהנה, נתבאר בלקוטי תורה (לכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ריש פרשתנו) בביאור ענינם של המרגלים, דהם חפצו להשאר במדבר, כיון שאז היו הם מנותקים ומרוממים מענייני העולם, כשכל צרכיהם סופקו להם מלמעלה, כך שביכולתם הי' להתעלות ולשגשג בלימוד התורה ובדיקות בה', אך בהכנסם לארץ תוטל עליהם החובה להתעסק בסיפוק הצרכים הגשמיים, ואזי לא יוכלו להיות שקועים בחיים רוחניים כמדבר, להיותם טרודים בעניני עוה"ז.

לקראת שבת

יא

אך טעות היתה בידיהם, דלא כן היתה כוונתו של הקב"ה. דהנה, תכלית בריאת כל העולמות כולם הוא כדאייתא במדרש (תנחומא פל"ו. ועוד) "לעשות לו ית' דירה בתחתונים", היינו שרצון השי"ת הוא שיקיימו בני ישראל את המצוות העוסקים בעניינים גשמיים בזה העולם, שדוקא עי"ז תתקיים תכלית בריאת העולם.

ובזה טעו וחטאו המרגלים, דאף שרצונם הי' לטובה, להיות דבקים בבורא ית', ללמוד תורה ללא הטרדות וההגבלות שישנם בעוה"ז, הנה הי' עליהם להבין שתכלית הכוונה היא ליכנס לארץ ולעבוד את ה' ע"י העניינים הגשמיים דיקא.

ועד"ז יש לבאר שזה הי' גם עניינם ודרגתם של כללות בני דור המדבר, שלא רצו להכנס לארץ כיון שרצו להמשיך בחייהם במדבר, להתעסק בדביקות בבורא ית' ללא טרדות מענייני עוה"ז.

וע"פ יסוד זה יש לבאר מעשה מהאגדות דרבה בר בר חנה אודות בני דור המדבר בדרך הרמז והדרוש, כדלקמן.

*

ביאור בהאגדתא דרבה בב"ה, שהלך עם הסוחר לראות את מתי המדבר

ב. איתא בגמ' בבא בתרא (עג, ב) "אמר לי ההוא טייעא, תא אחוי לך מתי מדבר, אזלי חזיתניהו ודמו כמאן דמיבסמי, וגנו אפרקיד, והוה זקיפא ברכיה דחד מינייהו, ועייל טייעא תותי ברכיה כי רכיב גמלא וזקיפא רומחיה ולא נגע ביה. פסקי חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו ולא הוה מסתגי לן, אמר לי דלמא שקלת מידי מינייהו, אהדריה, דגמירי דמאן דשקיל מידי מינייהו לא מסתגי ליה, אזלי אהדרתיה, והדר מסתגי לן".

[אמר לי אותו סוחר, בא ואראה לך מתי המדבר. הלכנו וראינום ונראים היו כשתויי יין בפנים צהובות, ושכבו פרקדן ופניהם למעלה, וברכו של אחד מהם זקופה היתה. ונכנס הסוחר תחת הברך, כשהוא רכוב על גבי גמל, ורומח ניצב בידו – ולא נגע בברכו של אותו מת.

גזרתי כנף-תכלת אחד מטליתו של אחד מהם, ולא יכלו בהמותינו לילך. אמר לי הסוחר, שמא נטלת משהו מהם, תחזירם, דמקובלנו שהלוקח מהם אינו יכול לילך. הלכתי והחזרתי את הכסף ואח"כ יכולנו ללכת. ע"פ פירוש רש"י].

ובביאור הדברים בדרך הדרוש והרמז נראה לומר:

הנה אנשי המדבר, כמבואר לעיל, היו אנשים נעלים עד מאוד, שכן יש לפרש מה שנקראו "מתי מדבר", ד"מתי" הוי לא רק מלשון מיתה, שמתו במדבר מחמת חטא המרגלים, כ"א ש"מתי" הוא גם מלשון "אנשים", וכפי הלשון "מתי מספר" (וישלה לד, ד ועוד), שפירש רש"י ע"ז "אנשים מועטים".

והיינו, שהם היו בבחי' "אנשי מדבר". דבשונה מאנשי ישוב, שעיקר עסקם הוא בענייני העולם, ושקועים הם בחומריות העולם, הנה הם היו אנשי המדבר למעליותא – שבהיותם במדבר יכלו

לקראת שבת

לעלות ולשגשג במעלות לימוד התורה ובדביקות בה' ללא הדאגות הגשמיות שישנם במקום ישוב, ולכן הי' חפצם להשאר במדבר, בעולם שכולו רוחניות.

וענין זה מתבטא גם במה שמזונם של אנשי דור המדבר הי' מהמן שלא היתה בו פסולת (יזמא עה, ב), וכן בנוגע ללבושיהם נאמר "שמלתך לא בלתה מעליך" (עקב ח, ד), שכל זה מורה שאפילו הגשמיות שלהם היתה בדרגא נעלית ביותר. וכ"ש שדרגתם הרוחנית היתה נעלית עד מאוד, שלכן היו נקראים אנשי "דור דעה" (ויקרא רבה רפ"ט ועוד), ובגמ' סנהדרין (קח, א. קי, ב) מצינו שדרשו עליהם את הפסוק (תהלים ג, ה) "אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח".

וגם בסיפור זה דרבה בר בר חנה והסוחר, ניתן ללמוד בפרטי הענינים שבו – ביאור ע"ד הדרוש בנוגע לגודל מעלתם של אנשי אותו הדור.

ג. דהנה מיד כשראו למתי המדבר היו נראין להם כשתויי יין – "ודמו כמאן דאיבסמו".

ויש לפרש בזה ע"ד מה שמבואר בפנימיות הענין דמעשה בני אהרן, שכתב ע"ז באוה"ח הק' (ריש פ' אחרי) שסיבת מיתתם היתה "בקרבתם לפני ה'", ובלשונו – "לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות נשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם", ומבואר בזה, שעיקר ענינם של נדב ואביהוא הי' מה שרצו לידבק בה' ולהתנזר מהעיסוק בענייני עוה"ז, ועד כדי כך גדלה מעלת דבקותם וכלות נפשם לה', עד שכשנכנסו למקדש נפרדה נפשם מהגוף בפועל (ראה לקו"ש ח"ג עמ' 987 ועוד).

והנה ישנה דעה במדרש (רבה, ויקרא פ"כ, ט) שחטאם הי' מה ש"שתויי יין נכנסו", ויש לבאר בזה אשר "יין" רמז הוא לסודות ופנימיות התורה, כמאמר הגמ' (עירובין סה, א ועוד) "נכנס יין יצא סוד", והיינו – שבני אהרן היו מושקעים בגילוי סודות התורה בנפשם עד שהגיעו לכלות הנפש ממש.

ועד"ז יש לבאר אודות דור המדבר (וראה גם ענף יוסף לעין יעקב כאן), שראו רבה בר בר חנה והסוחר שהיו נראים כמבוססים ושתויי יין, שהוא ע"ד הנ"ל, שזו היתה דרכם בעבודת ה', שרצו להשאר במדבר ולדבק נפשם בה' עד כלות הנפש ממש, שלכך לא חפצו ליכנס לארץ, שלכן היו נראים כשתויי יין.

ד. וכן יש לבאר מה ש"שכבו אפרקיד" – שפניהם כלפי מעלה.

דהנה, בדרך כלל מבואר ששכיבה באופן כזה היא דבר מגונה (כדאיאתא ע"ז בגמ' ברכות יג, ב) ונדה (יד, א): מגני מאן דשכב אפרקיד, ואף שכאן יש ליישב שלאחר מיתה שאני, שהרי אז אין שייך תאוות הגוף, הנה אין לתרץ כן, כידוע שמתו מדבר היו נכנסים לקבריהם מחיים (פתחתא לאיכה רבה), וא"כ גם שכיבתם באופן זה היתה מחיים.

(1) ואף שדרשה נאמרה רק לחד מ"ד בסנהדרין שם, עיין במקורי הדברים, שם נתבאר אי יש לפרש כן גם אליבא לאידך מ"ד שם.

לקראת שבת

יג

ואשר על כן יש לומר, שלהיות שגבהה מעלתם עד מאוד, עד שאצלם גם הגשמיות היתה באופן נעלה ביותר (כנ"ל בענין לבושיהם ומזונם), הנה לא הי' שייך אצלם הטעם שאין לשכב אפרקדי.

ולכן יש לפרש שכיבתם באופן זה רק ע"ד המעלה שבענין, שפניהם כלפי מעלה, היינו – שהיתה פנימיותם מכוונת כלפי מעלה, כיון שלא הי' חפצם ומגמתם רק לדבוק בה'. (ובחדא"ג מהרש"א כ' מסתכלים כלפי מעלה", ובענף יוסף לעין יעקב כ' "בלי לסור לשום צד ונטי' כלל וכלל, רק כל ענינם הי' בחכמת התורה שקיבלו מלפני ה").

ולאחר שראו רבה בב"ח והסוחר (טייעא) את אנשי המדבר כשהם שוכבים אפרקדי, ראו לאחד מהם ד"הוה זקיפי ברכי", שיש לפרש זה ע"ד הנ"ל, שבא לתאר גודל מעלתו של אותו מת מדבר שאפילו רגלו, שרגל היא המדריגה התחתונה שבאדם, היתה זקופה, עומדת במעלה נעלית מאוד.

ה. ולאחמ"כ מתארת הגמ' שנכנס הסוחר, שהי' רכוב על הגמל, ורומח זקוף בידו, ועדיין אינו נוגע בברכו של מת המדבר.

וגם זה יש לפרש על זו הדרך, שבא לתאר מעלתו של מת המדבר.

דהנה, הטעם שהאדם שליוה את רבה בב"ח מכונה בשם סוחר, יש לפרש שהוא לבאר גודל מעלתו:

דכמו שסוחר בגשמיות אין ענינו ליצור איזה שינוי בגוף החפץ, כ"א מה שקונה ומוכר בכסף וזהב, ועי"ז משנה את בעלות החפץ ומעבירו מרשות לרשות, הנה עד"ז הוא ברוחניות העניינים – שתפקידו של הסוחר הוא לקיים מצוות, שע"ז החפץ הגשמי שאיתו מקיימים את המצוה עובר מרשות הרבים, המבטאת את הקליפות והסט"א, שלכך נקראים רבים, לפי שהם מבטאים את היפך אחדותו של הבורא, וע"י קיום המצוות מעבירים את העניינים הגשמיים לרשות היחיד, יחידו של עולם (ראה דרך מצוותיך לאדמו"ר הצמח צדק נ"ע לו, א).

וידוע שקיום המצוות באופן היותר שלם הוא כשמקיימים אותם מתוך אהבה ויראה (ראה תורה אור ר"פ וישב), הנמשלים לכסף וזהב, שלכן נקרא מלווהו של רבה בב"ח בשם סוחר, שעניינו מה שהי' קונה ומוכר בכסף וזהב, היינו עבודת קיום המצוות מתוך אהבה ויראה.

ומעלתו של סוחר זה התבטאה גם בבהמה שעלי' רכב. דהנה, הבהמה שעלי' רכב רומזת לגוף הגשמי שלו, שהוא כלי להתלבשות הנשמה, והטעם שרכב על גמל דוקא הוא כיון שבין החיות והבהמות – נחשב הוא לצנוע ביותר (יעוין ב"ב צג, א וברש"י שם), ונמצא שגם גופו הגשמי הי' מתוקן ביותר.

וכן יש לפרש דגם מה שהחזיק רומח זקוף בידו מורה על גודל מעלתו ורום ערכו, כי הרומח מורה על ענין הקריאת שמע, כדאיתא בזהר (ח"ג ערב, א) "רומחא רמ"ח (תיבות) בקריאת שמע עם שית תיבין דיחודא הא רמ"ח" וזקיפא רומחא פירושו שהגיע לבחינה עליונה בקריאת שמע, עד למסירת נפש.

ועל אף גודל מעלתו של אותו סוחר, הנה בעוברו רכוב על הגמל ורומח זקוף בידו לא הצליח לנגוע בברך מת מדבר, דברך היא הדרגא הנמוכה של אותו מת מדבר, ללמדך עד כמה גדלה עוצם קדושתם ורום מעלתם של מתי מדבר.

תכלית הכונה היא להכנס לארץ ולקיים המצוות בגשמיות דיקא

ו. אך הנה מהמשך הסיפור, למדים אנו אשר על אף כל הנ"ל הנה תכלית הכוונה היא דוקא דרך חייו של הסוחר, היינו – קיום התומ"צ בעוה"ז הגשמי.

דהנה מצינו ברשב"י ובנו רבי אלעזר (ראה שבת לג, ב) שכשיצאו מהמערה אחרי י"ב שנה שהתחבאו בו הנה כל מקום שנתנו עיניהם בו מיד נשרף. שלא יכלו להתעסק עם גשמיות עולם הזה ועניניו, ואם ראו דבר שאין בו מצ"ע עבודה להקב"ה וקדושה, מיד נשרף הדבר.

אך יצאה בת קול ואמרה להם לחזור למערה, כי אין זה תכלית הכוונה שבשבילה ברא הקב"ה את עולמו, כ"א אדרבה יש לעבוד עם עניני עוה"ז, לבררם ולזככם, ולעשות מגשמיות העולם דירה לו יתברך.

ועד"ז יש לפרש דגם במתי מדבר עסקם עם עניני עולם הזה, הייתה ע"ד רשב"י ובנו אחרי שיצאו מהמערה.

וזהו מה שמובא שם שכשבאו ללכת לקח רבה בב"ח את פתיל התכלת מבגדו של המת מדבר. דכשבאו לילך, היינו – לשוב למקום הישוב, לעבודתם בקיום המצוות, אז חפץ רבה ליקח עמו את פתיל התכלת.

דתכלת הוא גם מלשון כליון (ראה זח"ג נא, א), שיש לפרש מה שלקח רבה התכלת, היינו שרצה ליקח מדרך עבודתם של אנשי המדבר את הפרט שלא עסקו עם עניני עוה"ז, ואדרבה דבר גשמי שאין בו מצד עצמו קדושה, דינו לשריפה ולכליון.

ואז אמר לו הסוחר, שהוא הי' רגיל בעבודת קיום התומ"צ בגשמיות (כנ"ל בביאור ענין הסוחר), שמקובל אצלם שמי שלוקח משהו מאנשי המדבר אינו יכול לילך. ופי' הדבר יש לומר ע"פ המבואר עה"פ "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלו", שחילוק יש בין עבודת הנשמות קודם שנתלבשו בגוף הגשמי לעבודתם לאחמ"כ כשמקיימים המצוות בגשמיות.

שקודם התלבשותם בגוף נקראים בשם עומדים, ודוקא כשמקיימים המצוות כנשמות בגופים נקראים מהלכים.

והטעם לזה, דכיון שעל אף הקדושה העצומה של הנשמות קודם ירידתם מתחת כסא הכבוד, הנה התעלותם מדרגא לדרגא אינה התעלות שלא בערך לדרגתם הקודמת, ועל כן נקראים עומדים, משא"כ בעבודת האדם, הנה כיון שמברר את הגוף ונפש הבהמית על ידי קיום המצוות בענינים גשמיים, זה גורם שתהי' גם להנשמה עלי' נעלית עד מאוד, שלא בערך להדרגא שעמדו קודם לזה.

וזהו שאמר הסוחר, שבאם רצונם לכלות הגשמיות ולהתעלות לדרגתם של אנשי המדבר, הרי שאז אינם יכולים לילך – היינו לקבל את העליות שישנם בקיום התמ"צ שהם בבחינת הליכה, היינו עלי' שלא בערך להדרגות שהיו מקודם לזה, ולכן הוצרכו להשאיר את פתיל התכלת, את דרגתם של אנשי דור המדבר במדבר, והלכו למקום הישוב לעבוד עבודתם בקיום המצוות בגשמיות, שע"ז נשלמת הכונה העליונה של הקב"ה בבריאת העולמות.

פנינים

דרוש ואגדה

המעשה הוא העיקר

וימצאו איש מקושש עצים
ביום השבת

מעשה המקושש הי' כו' מיד אחר מעשה מרגלים,
דאמר במדרש דלשם שמים נתכוון, שהיו אומרים
ישראל, כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ
ממעשה מרגלים, שוב אין מחויבין במצות. עמד
וחילל שבת, כדי שיהרג ויראו אחרים
(טו, כ. ויקרא רבה פט"ו, ו)

יש לעיין, מהו הטעם לזה שחשבו בני
ישראל דמשום שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ,
אינם מחויבים במצוות, דמדוע יפטרו מחיוב
המצוות בשביל זה?

ויובן זה ע"פ המבואר בסה"ק (ראה לקו"ת ריש
פרשתנו, ועוד) שהטעם לזה שרצו המרגלים לישאר
במדבר הוא כי רצונם הי' לעסוק כל היום בתורה
כמו שהורגלו במדבר, ולא רצו ליכנס לארץ
ישראל לעסוק גם בקיום מצוות מעשיות, שהרי
יצטרכו לזרוע את שדותיהם וכו', ולהתחייב
בתרומה ומעשר ובשאר המצוות.

ועפ"ז חשבו ישראל דמכיון שנגזר עליהן
שלא ליכנס לארץ, ה"ז סימן ש"אין מחוייבים
במצוות", שהיא עבודת "ארץ ישראל" כנ"ל.

ועל זה בא סיפור המקושש להורות, דאף
ש"לשם שמים נתכוון", ומחשבתו ושכלו היו
שלמים עם הקב"ה ותורתו, מ"מ מכיון שלפועל
חילל את השבת במעשה, נתחייב סקילה. והוא
הדבר בנוגע לאלו שנשאר ב"מדבר", דאף
שרוב עסקם הי' בתורה ובהבנת השכל, מ"מ
הרי הם "מחוייבים במצוות", דעיקר עבודתם
הוא לקיים את המצוות במעשה.

(ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 93 ואילך)

לה' הארץ ומלואה

ראשית עריסותיכם חלה
תרימו תרומה

למה נסמכה פ' חלה לפ' ע"ז, לומר לך, שכל
המקיים מצות חלה כאילו בטל ע"ז
(טו, כ. ויקרא רבה פט"ו, ו)

אמרו חז"ל (שבת לא, א) "אמונת זה סדר
זרעים", ופירש בתוס' (ד"ה אמונת) "שמאמין בחי
העולמים וזורע".

והחידוש בזה הוא, דהרי המשקיע בעבודת
השדה עלול לחשוב שגידול התבואה ורווחיו
שמקבל מעבודה זו הם תוצאה מגודל יגיעתו
והשקעתו בשדהו, ו"כוחי ועוצם ידי עשה לי
את החיל הזה" ח"ו.

אך ישראל הזורע את שדהו יודע, שגידול
התבואה ואיכותה אינם באים מ"כוחו" של
האדם ח"ו, כ"א הקב"ה הוא ה"נותן לך כוח
לעשות חיל", ו"ברכת ה' היא תעשירי". ולכן
זריעתו אינה מפני שבכוה השדה להביא לו
פרנסתו, כ"א ש"מאמין בחי העולמים", שיביא
לו את פרנסתו ע"י הזריעה.

וזהו תוכן מצוות חלה, שהאדם מבין ומכיר
שלא מיגיעתו ועבודתו עשה את החיל הזה, כ"א
הקב"ה לבדו הביא לו את הברכה, וא"כ הרי אין
התבואה והעיסה שייכים לו, אלא להקב"ה. ולכן
הוא נותן את "ראשית עריסותיכם" – תרומה
לה", כי באמת שייכת העיסה להקב"ה.

וזהו "כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל
ע"ז", כי בקיום מצות חלה מראה האדם שאין
כח ושליטה לשום דבר מבלעדי ה', ואפי'
פרנסתו אינה מגיעה מעצמה ע"פ דרכי הטבע
כ"א מהקב"ה לבדו.

(ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 183 ואילך)

בהא דחלה אין לה שיעור מה"ת

יפלפל בדברי הנוב"י שחלק על המפרשים וחידש דהא דאין שיעור מה"ת הוא בחיוב הפרשה ולא בנתינה לכהן / יבאר דרך חדשה לשיטת רש"י בפירוש המקרא, דגם בהפרשה יש מקור מן התורה לומר דבעינן חשיבות ושיעור / יבאר גם דברי הרמב"ם בענינים אלו

לוי, תן לו דבר הראוי לתנו מתנה, והנחתום העושה למכור בשוק מפריש א' ממ"ח לפי שעיסתו מרובה יש בשיעור זה כדי מתנה". ע"כ. ומפורש יוצא דמדין תורה אין שום שיעור ודי גם במשהו, וכל השיעור שנזכר במתני' דחלה (פ"ב מ"ז) א' מכ"ד או א' ממ"ח הוא מד"ס. וכ"ה בטוש"ע יו"ד סי' שכב. ונראה דצריך לומר דהילפותא שהזכיר הרמב"ם לשיעור כדי מתנה

א

יביא הסתירה שמצינו לכאורה דיש לימוד מן הכתוב לשיעור בחלה ותירוצי המפרשים

כתב הרמב"ם רפ"ה מהל' בכורים: "מ"ע להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (פרשתנו טו, כ) ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה, וראשית זו אין לה שיעור מן התורה, אפילו הפריש כשעורה פטר את העיסה". וממשיך בהלכה שלאח"ז: "ומדברי סופרים שמפרישין א' מכ"ד מן העסה כדי שיהי' בה כדי מתנה לכהן, שנאמר (שופטים יח, ד) תתן

1) עיין להלן סוס"ה מה שיש לתרץ במה ששינה כאן הרמב"ם מן הספרי, שבספרי (הובא לקמן סוס"ב) הזכיר הכתוב דפרשתנו "תתנו לה' תרומה", והרמב"ם בחר בכתוב אחר דמיידי בתרומה ולא בחלה.

נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה², ולפום ריהטא הי' נראה לפרש שגם מן התורה כבר יש איזה שיעור לחלה, ונתחבטו המפרשים איך ליישב הסתירה בין דברי רש"י.

ובגור ארי' כתב (על רש"י ד"ה תתנו) כעין דברי הרדב"ז הנ"ל, דשיעור כדי נתינה "למצוה הוא דקאמר, אבל בודאי שם חלה חל עלי' אפילו נתן לו פחות מכדי שיעור נתינה³. אבל כנ"ל אין זו דעת רוב הפוסקים שנקטו דאין שיעור מה"ת. והמזרחי (שם) כבר הקדימו להגו"א ותירץ להדיא הסתירה בזה כדברנו, דהלימוד דתתנו שיהא בה כדי נתינה אינו אלא דרך אסמכתא.

ב

יוסיף להביא חידוש הנוב"י לחלק בין ב' חלקי המצוה, ההפרשה והנתינה, ויקשה קצת בפירוש רש"י שהזכיר הנוב"י

ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סר"א) האריך לפלפל בזה, וז"ל:

ומה שתמה [השואל] על פירוש רש"י במנחות ע"ז ע"ב בד"ה ונילף מתרומת חלה דהוי אחד ממ"ח [פירוש, דהש"ס מקשה בהא דיליף שם בברייתא לענין שיעור שנוטל הכהן בתרומת לחמי תודה, "נאמר כאן תרומה ונאמר בתרומת מעשר תרומה, מה להלן א' מעשרה אף כאן כו", וקא מקשי הש"ס אמאי לא ילפינן מתרומת חלה שיהי' כשיעורה, וע"ז פירש רש"י דשיעור חלה הוא א' ממ"ח], וע"ז תמה מר . . . דשיעור חלה הוא רק מדרבנן וסמכו על מה דכתיב תתנו אבל מן התורה אין לחלה שיעור כמבואר בפוסקים רובם ככולם, ברמב"ם פ"ה

מדאמר הכתוב תתן לו היינו רק אסמכתא בעלמא ולא רצה לומר שהוא מדין תורה ממש.

אמנם עיין ברדב"ז על אתר שכתב גבי הא דאין שיעור מן התורה: "הכי איתא בספרי² שהרי תרומה קראה הכתוב והתרומה אין לה שיעור . . . וקשיא לי כיון שחטה אחת פוטרת את הכרי היכי מתקיים קרא שנאמר תתן לו תן לו דבר הראוי לתתו במתנה, וי"ל דהכי קאמר ראשית עריסותיכם וגו' וכתוב ראשית דגנך ללמדנו שחטה אחת פוטרת הכל אבל אם בא לעשות המצוה כתקנה תן לו כדי נתינה ושיערו חכמים כמה הוא כדי נתינה לכל דבר ודבר". רצונו לומר, דבאמת שיעור כדי מתנה הוא מה"ת ממש אלא שהוא רק למצוה כתקנה, מיהא גם בכלשהוא פוטר את העיסה. אבל לכאו' זו רק דעת יחידאה ומכל הפוסקים נראה ברור דחלה אין לה שיעור מה"ת, ועיין להלן ל' הנוב"י ד"מנ התורה אין לחלה שיעור כמבואר בפוסקים רובם ככולם, ולדעת כל אלו צ"ל כנ"ל דאין הלימוד אלא אסמכתא (כמו שמזכיר הנוב"י, כמובא להלן).

ובאמת כעין סתירה זו אשכחן נמי בדברי רש"י על המקראות. דעל הכתוב "ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה" פירש: "כתרומת גורן – שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור. אבל חכמים נתנו שיעור לבעל הבית א' מכ"ד ולנחתום א' ממ"ח". ומשמע להדיא דמן התורה אין שום שיעור בחלה ודי גם במשהו. אמנם תיכף להלן, על הכתוב "תתנו לה" תרומה³, פירש: "לפי שלא שמענו שיעור לחלה

(3) וראה משכיל לדוד על רש"י שם.

(2) ועיין להלן הערה 23.

החלה לעצמו ולא יתננה לכהן אין כאן אלא גזל השבט והעיסה הותרה באכילה. ואמנם המצוה העיקרית ליתנה לכהן, וזה הענין השני שאמרתי שיש במצוה זו. ושני הענינים האלו חלוקים זה מזה, שלפטור העיסה אין לו שיעור כלל מן התורה ואפילו משהו פוטר העיסה כתרומת גורן שחטה א' פוטר כל הכרי, ואמנם הענין השני לקיים מצות נתינה לכהן זהו יש לו שיעור מן התורה כיון דכתיב תתנו צריך שיהי' כדי נתינה והשיעור הזה שהוא א' מכ"ד או א' ממ"ח כאשר נבאר אח"כ הוא מן התורה בצד ומדרבנן בצד, ואפרש הדבר ונאחז דרך משל שהוא א' מכ"ד וזהו יש בו שיעור חשוב לקיים המצוה נתינה לכהן ואמנם זהו השיעור א' מכ"ד בעשרון שהוא שיעור חלה וכשיש א' מכ"ד בעשרון כבר הוא כדי נתינה ושוב אין חילוק מן התורה בין אם העיסה היא רק עשרון אחד ובין אם העיסה היא ממאה סאה כי לענין לפטור העיסה אפילו משהו פוטר ולענין נתינה לכהן הרי יש כאן כדי נתינה ומה לו להכהן אם העיסה קטנה או גדולה, וזהו הצד שהוא השיעור מן התורה שהוא חלק כ"ד מן עשירית האיפה. ואמנם הצד שהוא מדרבנן הוא שחז"ל תיקנו שצריך שיתנו חלק כ"ד מן העיסה כמות שהיא, ואם העיסה היא גדולה כ"ד עשרונות צריך שיתן לכהן עשרון שלם שהוא חלק כ"ד מן אותה העיסה. זהו מה שנלע"ד בשיעור חלה.

ע"כ לשון הנוב"י בזה, ודבריו ברורים דפליג על המזרחי וס"ל דאינו אסמכתא בעלמא אלא אכן יש כאן גם שיעור מן התורה, וכדממשיך שם וז"ל: "ועתה נתקע בה מסמרות מדברי הפוסקים הראשונים והמפרשים, וראשון לציון דברי רש"י בחומש . . . ולכאורה דברי רש"י

מבכורים ובטושו"ע סי' שכב, ורש"י בחומש פ' שלח לך כתב תרומת גורן שלא נאמר בה שיעור וחטה אחת פוטרת אבל חכמים נתנו בה שיעור לבעל הבית כו'. ומה שכתב רש"י בפסוק שלאחריו תתנו לה' תרומה כבר כתב המזרחי דאינו אלא דרך אסמכתא וכן כתב הסמ"ג עשין קמ"א, אמור מעתה יתכן לפרש שאלת הש"ס ונילף מחלה דסגי בכל שהוא, עד כאן לשונו דרום מעלתו. ועוד הקשה כו'. והנה באמת קושיותיו חמורות ואעפ"כ צריכין אנו למשכוני נפשין ליישב דברי רש"י על נכון.

ואומר אני שמה שברור למעלתו שאין לחלה שום שיעור מן התורה אין אני מסכים עמו לחלוטין, ויש לי לומר בזה דבר חדש לא קדמני בזה שום מפרש או פוסק⁴, והוא זה, כי המצוה הזאת של הפרשת חלה אם כי היא מצוה אחת יש בה שני ענינים⁵. הענין האחד הוא להפקיע איסור טבל מן העיסה כי קודם ההפרשה היא אסורה באכילה וע"י הפרשת החלה מן העיסה כבר הופקע איסור טבל והותרה העיסה באכילה ואף אם אח"כ יחזיק בעל העיסה את

4) וכבר העירו ממש"כ התוס' רי"ד ספ"ב דקידושין: חיטה אחת פוטרת את הכרי, ראיתי מקשים והא תתן לו כתיב ובעיניו כדי נתינה כדדרשי כו' ונראה לי לתרץ דבודאי מצוה ליתן לו דבר חשוב כדתנן בפ' ראשית הגז וכמה הוא נותן לו כו' שיהא בו כדי נתינה כו', אבל מיהו אע"פ שמצותו בכך אם אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרם חטה אחת מכל הכרי נתקן ויצא מידי טבלו אלא שלא קיים מצות נתינה. ע"כ.

(ועיין גם במשנה למלך פ"ו מהל' מת"ע ה"ז).

וראה בדברי הרמב"ן והשד"ח שבהערה הבאה.

5) ברמב"ן בהשגות לסהמ"צ שורש יב ד"ה וכן כתב דהוי "שתי מצות", משא"כ הנוב"י כתב דהם ב' ענינים במצוה אחת. ועיין עוד בזה להלן ס"ה ובהערות 27, 29. וראה שד"ח מערכת חית כלל צד.

שיעור חלה של בעה"ב א' מכ"ד ושל נחתום א' ממ"ח. ע"כ. ובאמת עדיין יש להקשות קצת דיוק נוסף שלא נתבאר בדברי הנוב"י, במה ששינה רש"י כאן מהספרי, דבספרי הזכיר שיעור א' מכ"ד וא' ממ"ח תיכף לאחר שכתב דיש שיעור כדי נתינה כו', אבל רש"י בחר שלא להזכיר סכום שיעור זה בדבריו על הכתוב "תתנו תרומה לה" דבעינן כדי נתינה, אלא הזכיר לשיעור זה דוקא היכא דאמר דליכא שיעור מן התורה ורק חכמים אמרו א' מכ"ד או א' ממ"ח כו'. וזה פלא, ולהלן יתבאר הדבר היטב.

ג

יקדים כמה קושיות בדברי רש"י בטעם שהזכיר שיעור חלה דרבנן ובמה ששינה מהספרי

ונראה לומר דשיטה אחרת היתה לרש"י בזה (בפירושו על המקראות), ובהקדים, בדברי רש"י הנ"ל בד"ה כתרומת גורן, שכתב דליכא שיעור מן התורה ורק חכמים הם שנתנו שיעור כו', יש להקשות כמה דקדוקים. חדא, כידוע אין רש"י בפירושו למקרא מזכיר מדברי הש"ס וכיו"ב אלא הנצרך ומוכרח כדי לפרש פשט הפסוק ולסלק כל הקושיות בלימוד הפשט, כמ"ש רש"י עצמו (בראשית ג, ח) "ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"⁷, ומעתה צ"ע דבשלימא מה שטרח להזכיר הא דלא נאמר בה שיעור הוא כדי ללמדנו מה רצה הכתוב להשמיע במה שאמר "כתרומת גורן"⁸ ולא

סתרי אהדדי ולכן כתב המזרחי כו' והנה מה שהביא [המזרחי] רא"י מתרומת גורן [דהתם נמי כתיב נתינה ואעפ"כ אמרו דחיטה א' פוטרת כל הכרין], תלה תניא בדלא תניא, דבחלה תניא בהדיא בספרי שדרשינן מקרא דתתנו שיהי' בה כדי נתינה כו". עיי"ש בכל מה שפלפל בזה בסברא ובראי' באריכות גדולה לדחות דעת המזרחי.

ועיי"ש עוד איך שלפי דרכו מתבאר הפלא ופלא מה שעל הכתוב "כתרומת גורן כן תרימו אותה" דמיירי רק בגוף הפרשת החלה (היינו להתיר הטבל באכילה) הודיע רש"י "שלא נאמר בה שיעור", והיינו כדעת הנוב"י דלענין היתר אכילה אין שום שיעור, רק חכמים קבעו שיעור בכל עיסה לפי גדלה כמו שהמשיך רש"י "אבל חכמים נתנו שיעור כו". משא"כ על הכתוב "מראשית עריסתכם תתנו לה' תרומה" דמיירי בענין הנתינה לכהן, כתב רש"י "לפי שלא שמענו כו' נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה", דלקיום מצות הנתינה לכהן ודאי יש שיעור קבוע מן התורה (שהוא חלק כ"ד או מ"ח מעשרון אחד, כנ"ל דעת הנוב"י)⁶.

והספרי שהזכיר הוא בפרשתנו על הכתוב הנ"ל "תתנו לה' תרומה", וז"ל: תתנו לה' תרומה, למה נאמר, לפי שהוא אומר חלה תרימו תרומה אבל לא שמענו שיעור חלה, תתנו לה' תרומה, עד שיהא בה כדי מתנה לכהן, מכאן אתה אומר

(6) ועיי"ש שהאריך לדעת הרמב"ם בפיה"מ חלה שם מ"ו ובהל' ביכורים שם. ומתרץ גם קושיא אחרת דברש"י מנחות שהזכיר, אמאי נקט שיעור א' ממ"ח שהוא בנחתום ולא שיעור א' מכ"ד דבעה"ב, ולפי דרכו מבאר שם דמדאורייתא השיעור הוא דוקא א' ממ"ח. וברש"י מכת"י במנחות שם גרסינן א' מכ"ד.

(7) וממשיך רש"י שם: "ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו". ועד"ז שם ג, כד. ובכ"מ. (8) וכבר פירש"י (נשא ה, ט) דתרומה – מחזור (הכהן) אחרי' לבית הגרנות."

ותו יש לדקדק קושיא רבה יותר בד"ה זה דרש"י, דלכאורה סתר רש"י עצמו מרישי' לסיפי' במה שפירש בתחילה דבתיבות "כתרומת גורן" בא הכתוב לומר דחלה שוה לתרומת גורן שלא נאמר בה שיעור ואינה שוה לתרומת מעשר שנאמר בה שיעור, היינו דעיקר רצונו לומר בפירוש משמעות הכתובים כאן, דלא רק שלא אמר הכתוב איזה שיעור לחלה, הנה עוד זאת שהודיענו הכתוב בהדיא "כתרומת גורן כן תרימו אותה" היינו שבפירוש הודיעתנו רחמנא שההפרשה לא תהי' בשום שיעור. ושוב בא רש"י והדגיש לנו דבר הסותר לכל משמעות הכתוב שרצה להשמיענו, "אבל חכמים נתנו שיעור". ובאמת, קושיא זו מגדילה עוד יותר קושייתנו לעיל במה ששינה רש"י מן הספרי, דהספרי הזכיר להני שיעורי דא' מכ"ד וא' ממ"ח גבי "תתנו לה' תרומה, שיהא בה כדי מתנה כו'", וגם רש"י שראה צורך להזכיר ללומד הני שיעורי – טפי הי' לו להזכירם ביחד עם דבריו בד"ה תתנו לה' תרומה (ששם פירש הא דיהא בה כדי נתניה, ומתאים לזה ההמשך

תרומה אחרת⁹, אבל עדיין אין ביאור במה נוגע לביאור הכתוב הא דחכמים נתנו שיעור. ועוד צ"ע, דגם את"ל שהי' לו לרש"י צורך להדגיש דמה שאמר דליכא שיעור אינו להלכה אלא רק במקרא כיון שחכמים כבר נתנו שיעור, עדיין אין בזה די להסבירנו מה שטרח גם לפרש כמה הוא השיעור שקבעו, א' מכ"ד או ממ"ח כו', והרי אין ענינו של רש"י ללמדנו הלכות אלא רק לומר לנו הנוגע להבנת פשט המקרא גופא. ואפילו נדחוק לומר דגם בהשמעת כמות השיעור הי' צורך, כדי שתהי' אצל הלומד איזה השגה כללית במהות השיעור¹⁰, עדיין הי' די אם הי' מפרט רק דלבעה"ב הוא א' מכ"ד (שהוא השיעור אצל רוב בני אדם¹¹, ודי בו בשביל השגת הלומד¹²), ומהו שנוזקק להוסיף "לנחתום א' ממ"ח"¹³.

9) ובפרט שבפרשיות לפנ"ז נאמר כמ"פ מעשר לכהן, לה': ויתן לו מעשר מכל (לך יד, כ ובפרש"י. וראה פרש"י תולדות כו, יב). "עשר אעשרנו לך" (ויצא כח, כב). "וכל מעשר הארץ גו' וכל מעשר בקר וצאן" (בחקותיו כו, ל. לב). וראה פרש"י נשא ה, יוד: "מי שמעכב מעשותיו כו". אלא שרש"י כתב כאן "תרומת מעשר" כי בהכתוב נאמר "תרומה".

10) ובפרט שאינו שיעור הרגיל במקרא – חומש, או מעשר.

11) ועיין בפרש"י תבוא (כת, סו): ולא תאמין בחייד, זה הסומך על הפלטר.

12) ובאמת הכי אשכחן בת"י שאף שהוא נוהג להרחיק מן הפשט יותר מפירוש רש"י – הביא כאן רק השיעור דא' מכ"ד.

וגם מצאנו בפירוש רש"י קרח (יח, כט) שהביא רק שיעור דבינונים.

13) ואף שע"ד הנ"ל כתב רש"י גם בתרומה וראשית הגז "ולא פירש בה שיעור אבל רבותינו נתנו בה שיעור" (שופטים יח, ד) – הרי על כרחין צריך לומר שגם שם מוכרח הוא להבנת פשוטו של מקרא, וכדמוכח גם מזה שטרח להזכירו דוקא שם ולא במקום אחר שהי' יכול להזכירו, היינו שיש איזה הכרח וטעם להזכיר

הדבר רק במקום שנצרך לכך, ואינו מודיע דבר זה בכל מקום. חדא, דפירשו בפ' שופטים ולא בפ' קרח (יח, יב) שלפנ"ז כשמדובר ע"ד מתנות כהונה³. ותו, שלא פירש דבר זה גבי ביכורים (בר"פ תבוא או גם לפנ"ז בפ' משפטים כג, יט. תשא לד, כו. קרח יח, יג). וגם לא גבי פאה (קדושים יט, ט. אמור כג, כב). ועוד כיו"ב. וזה אע"פ שבכל הנוך גם נתנו חכמים שיעור (ראה פאה פ"א מ"ב. חולין קלז, ב. ירושלמי ביכורים רפ"ג).

מיהו שמא י"ל דביכורים לא כתב רש"י דבר זה כיון דנקיט שם לפי דרכו (משפטים ותבוא שם) ד"תאנה שבכרה כו' ומקדישה ואומר הרי זו ביכורים".

א) אבל דאה פרש"י קורח יח, כט.

ב) אבל ראה (גבי ביכורים) בפ"י הרע"ב בכורים פ"ב מ"ג. תויר"ט מלאכת שלמה שם. ועוד.

דחכמים נתנו שיעור לבעה"ב ולנחתום).

ועוד דיוק אחד יש לעיין כאן, דאחר שראה רש"י צורך לפרש כל פרטי השיעורין שנתנו חכמים, שוב יל"ע במה שהשמיט הטעם לחילוק שיש בין בעה"ב לנחתום, שגם בזה שינה מן הספרי, דבספרי התם ממשיך לאלתר לבאר טעם חילוק זה, לפי שהנחתום עושה עיסה גדולה וגם בא' ממ"ח יהי' כדי נתינה, ובעה"ב עושה עיסה קטנה ולהכי צריך שיעור גדול דא' מכ"ד כדי שיהי' כדי נתינה¹⁴. ולפי מה שיתבאר להלן ימצא טעם נחמד במה שהשמיט רש"י טעם זה, כי לפי שיטת רש"י – אחר שפירש כבר פרטי השיעור שוב מובן מעצמו טעם ברור לחילוק זה.

ד

סיק בדרך חדשה דלפרש"י יש מקור מן התורה דחלה בעי חשיבות מסויימת

ולבאר כ"ז יש להקדים תחילה עוד משיטת רש"י בענין חלה, וז"ל בס' הפרדס (הל' פסח סי' קלא, מחו"ו. וכ"ה בסידור רש"י. ועוד): הרוצה להפריש חלה מעיסה אומר כו' אקב"ו להפריש תרומה, דלהפריש חלה לאו ברכה היא, ופירוש חלה היא עוגה וחררה ואין שם הפרשה כלל, וחלה תרימו תרומה כתיב, והכי קאמר חלה אחת מן העוגות תרימו לשם תרומה כו' ופושטו כעין חררה מדקרי לי' קרא חלה כו'. ע"כ. ונחלק בזה על דעת הרמב"ם (הלכות ביכורים פ"ה הי"א), הרמב"ן (הל' חלה), האור זרוע (ח"א סי' רכה), ועוד,

14) ועיין עוד פלוגתת תנאי בטעם החילוק – בברייתא שבירושלמי חלה פ"ב ה"ג. ועיין בהגירסא הנכונה והפירוש הנכון – במפרשים שם, וכן במפרשי המשניות שם פ"ב מ"ז (רמב"ם. ר"ש. ועוד).

דלדעת כל הני מברכין להפריש חלה¹⁵. ושיטה זו דרש"י שגוף התיבה חלה משמעו עוגה וחררה – הביאה גם בפירושו על המקראות, שפירש המשכיות הכתוב "ראשית עריסתכם חלה תרימו תרומה" – "תלקח חלה אחת תרומה לשם ה'", ותיכף פירש משמעות התיבה "חלה" – "טורטי"ל בלעז", והיינו עוגה וחררה.

ומעתה י"ל דרש"י לשיטתי' הוקשה לי' בפירוש המקרא כאן¹⁶, דאחר שאמר הכתוב גופא "חלה תרימו תרומה", וחלה שהיא עוגה וחררה הלא יש לה שיעור – שוב איך אפשר לומר בדברי הכתוב "כתרומת גורן כן תרימו אותה" כוונת התורה להא דלא נאמר בתרומת גורן שיעור והכי נמי בחלה די במשהו וליכא שיעור? וזהו שתירץ רש"י לאלתר בהמשך פירושו והוסיף הדגשה דאה"נ שלא נאמר בה שיעור להדיא, אבל מ"מ כיון שהתורה קראה לה "חלה" נתנו בה חכמים שיעור¹⁷. פירוש, דאע"ג שחלה (כאן¹⁸) היינו עוגה וחררה סתם,

15) וראה דרישה י"ד סי' שכח סק"ב. ביאור הגר"א שם סק"ב.

16) להעיר אשר יש אומרים דתיבת "חלה" קאי על "עריסתכם" דלפניו – האריך בזה בספר הכתב והקבלה על אתר.

17) וי"ל שעד"ז הוא בתרומה וראשית הגז (כנ"ל הערה 13) שהוסיף "אבל רבותינו נתנו בה שיעור", שהוא לפי שנאמר בכתוב לפנ"ז "זה יהי' משפט הכהנים גו' ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה" – דברים חשובים ומסויימים. ועוד ועיקר: הרי כל זה בא בהמשך למש"נ לפנ"ז "לא יהי' לכהנים . . חלק ונחלה גו' אשי ה' ונחלתו יאכלו" (קדשי המקדש וקדשי הגבול תרומות כו' – יח, א ופרש"י שם) וא"כ אין מסתבר לומר שראשית דגנך היינו חטה אחת וכו' ולכן מוסיף "אבל רבותינו נתנו בה שיעור כו'". ולהעיר מפירש"י קרח יח, כט הנ"ל בשוה"ג הא' להערה 13. ואכ"מ.

18) משא"כ גבי מנחה (ויקרא ב, ד), קרבן תודה (צו

שיעורים שונים, לבעה"ב ולנחתום, כי לפי הדרך שפירש פשט הכתובים – נמצא הטעם מובן מעצמו. כי החלות שבעה"ב אופה, כיון שאינו אומן, הרי הן גדולות לפי ערך, וכולן הן בשביל אכילתו ואכילת בני ביתו, ולהכי שיעור חלתו לכהן גדול יותר – א' מכ"ד. משא"כ הנחתום שחלותיו נעשות ע"פ השערה של כל סוגי הקונים (עניים ועשירים וכו'), ולכן יש מהן גם חלות קטנות יותר, והרי חלקו (פרנסתו) בהן הוא רק הריוח הנוטר לאחר שמפחית הוצאות הקמח והעצים וכו', ולכן חלתו הניתנת לכהן שיעורה קטן יותר – א' ממ"ח²¹.

ועפ"ז מיושב בפשטות הא דטרח רש"י להזכיר ב' השיעורים, לבעה"ב ולנחתום, כי כשם שכללות הענין שחכמים נתנו בו שיעור הוא על יסוד זה שאמר הכתוב הלשון "חלה (טורטי"ל) תרימו תרומה" כנ"ל, כן גם יש לומר שהתיבה "חלה" היא הסיבה והטעם לחלק בין השיעורים דנחתום ובעה"ב (להיות שיש חילוק בין חלותיהם)²².

אבל הלא השם "חלה" מורה על חשיבות ידועה שצריכה להיות בחלק הנתרם, ולא פירורין וכיו"ב, ולהכי נתנו חכמים שיעור קבוע בחלה גם בכמות עוגה זו.

אבל עדיין אין די לרש"י להודיע סתם דחכמים נתנו שיעור, דכיון שב"חלה" שהיא עוגה וחררה – אין מוגדר בזה מצד עצמו שום שיעור (ויש חלות במידות שונות זמ"ז), וא"כ ה' מקום להבין הדבר שהשיעור שרצו לקבוע חכמים הוא שיעור אחד קבוע לעולם ל"חלה" זו, היינו שהחלה שמפרישין כשלעצמה נקבע לה שיעור אחד (בלי שיהי' הדבר תלוי בגודל העיסה שממנה נטלה), בדוגמת מה שפירש הנוב"י לעיל בשיעור דאורייתא שלפי דרכו, וכדאשכחן נמי לשיטת רש"י¹⁹ בגדר "חלה" דקרבנות, שמן התורה יש גודל קבוע בזה לעולם. וזהו שהדגיש לנו רש"י דהכא אינו כן, אלא חכמים קבעו שיעור ביחס לגודל העיסה, לבעה"ב א' מכ"ד ולנחתום א' ממ"ח²⁰.

ומאחר שהשיעור שנתנו חכמים אינו סתם ענין בפני עצמו, אלא שייך הוא ובא בהסתעפות מהא דקראו הכתוב "חלה", שוב מובן למה לא נצרך רש"י לפרש לנו טעם למה שיש ב'

ז, יב), לחם הפנים (אמור כד, ה) – שפירש בהו רש"י (ויקרא ב, א, צו שם) שיעור, ואינן "טורטיל" סתם. – ולכן לא פירש רש"י שם דחלה היינו "טורטיל".

19) נסמך בהערה הקודמת.

20) ואין לומר דכוונת רש"י "אבל חכמים נתנו שיעור כו'" היינו שחכמים נתנו שיעור מפורט לחלה שמדאורייתא ושיעור זה נחשב כדאורייתא (ועל דרך פירוש הרדב"ז בדברי הרמב"ם והגו"א בדברי רש"י (הובאו לעיל ס"א)), כי: א) ה"ז היפך "תרומת גורן", ב) לא מצינו במן התורה חילוק דבעל הבית ונחתום או כיו"ב (לבד המפורש קרבן עשיר ודל כו' – ובזה מפורש הטעם שאין ידו מגעת (ויקרא ה. שם יד)).

21) באם טעם רש"י (בפשוטו של מקרא) דנחתום עיסתו מרובה משא"כ בעה"ב (כדעת חכמים בירושלמי שם) הו"ל לפרש, ובפרט שפירש לפנ"ז שיעור המחוייב בחלה הוא עומר (לגלגלת) כו'. ומשמע שכולם מפרישים משיעור זה. וראה לקמן בפנים.

22) אי נמי י"ל עוד טעם לזה שהזכיר רש"י ב' השיעורים, דכיון שפירש רש"י לעיל ששיעור המחוייב בחלה הוא "עומר לגלגולת ושיעורו מ"ג ביצים וחומש ביצה"²³, הרי באם ה' רש"י מסתפק לומר "לבעה"ב א' מכ"ד" הוה אמינא²⁴ דלדעת חכמינו שיעור חשוב

א) ואף לפי דפוסים שלפנינו שהתיבות "ושיעורו . . ביצה" הם בחצאי עיגול, הרי כבר כתבו רש"י לפני זה (בשלח טו, לו).
ב) להעיר מפירוש ר"ת (ספר הישר ס"י קעד (בהוצאת שלזינגר ס"י רח). ר"ש חלה פ"ב מ"ו. חידושי הרמב"ן ורשב"א שבת טו, רע"א. וראה פירוש ר"י בכור שור עה"ת כאן) בטעם מחלוקת שמאי והלל אם שיעור חלה הוא מקב או מקביים.

ה

טורטי"ל וההפרשה אף היא מחייבת חשיבות כדי נתינה כו' (אשר עפ"ז צמחה כל שיטתו כמשנ"ת לעיל ס"ד), י"ל משום שמפשט המקרא משמע דלא רק התיבות "תרימו תרומה לה" אלא גם התיבות שבפסוק הבא לאחריו "תתנו לה' תרומה" – מיירי בעצם המצוה דהפרשת תרומה לה', ולא לענין פעולת הנתינה לכהן²⁴ (אשר בענין זה מיירי הכתוב להלן בפרשה אחרת, פרשת קרח²⁵), כי גם בפסוק זה השני מפורש שהדבר הוא "לה' תרומה". ולהכי יש לפרש דזה שכפל הכתוב הדבר בלשון "תתנו" (אף שהכוונה באמת היא לאותו התוכן ד"תרימו") אינו אלא "לפי שלא שמענו וכו'", כדפירש רש"י על הפסוק²⁶.

ואחר שלדברי רש"י ב' הכתובים מיירי בענין ההפרשה לה' ולא בנתינה לכהן, נמצא עוד חידוש בשיטת פירוש רש"י דלא כמ"ד אחרינא, כי נמצא גם שהנתינה לכהן אינה מצוה בפ"ע מההפרשה, וכן נמצא דלא כהנוב"י דס"ל שהנתינה היא בשיעור אחר, שהרי לרש"י לא מצינו שנאמר שיעור אחר בנתינת תרומת ה' לכהן.

24 והרי השמיט רש"י התיבה (שיהא בה כדי נתינה) לכהן" (כנוב"י שם), אף שבספרי איתא "ת"ל תתנו לה' תרומה עד שיהא בה כדי מתנה לכהן", וע"ז ממשיך "מכאן אתה אומר שיעור חלה של בעה"ב כו'". וכן בירושלמי חלה שם לדעת רבנן שחילוק השיעורים הוא כדי מתנה לכהן (ושם מביא הכתוב דפרשת קרח (יח, כח) "ונתתם גו' את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שיתנו כו'"), וכן בפירוש המשניות להרמב"ם חלה שם. וע"פ המבואר בספרי שם מוכח שגם לדעת ר"י בירושלמי שם חילוק השיעורים הוא מצד נתינתה לכהן. וכ"ה לפירוש ר"ת דלעיל שוה"ג הב' להערה 22.

25 ראה פירוש רש"י שם יח, ח: כ"ד מתנות כהונה. וראה פירוש רש"י נשא, ה, יוד.

26 וכן מוכח מלשון רש"י בד"ה מראשית ערסיתכם "למה נאמר . . . לפי שנאמר כו'".

יסיק דדרך רש"י בפירוש המקרא אינה כדברי הנוב"י במש"כ לגבי השיעורים ובמה שחילק בין הפרשה לנתינה, ויפלפל בשיטת הרמב"ם בזה

ומעתה נמצא דלפי הסברתנו בשיטת רש"י בפירוש המקראות (דאזיל תמיד ע"פ פשוטו של מקרא ולא דוקא בדרך שהוכרעה להלכתא) – אזיל דלא כהנוב"י כלל. חדא, דהעולה מדרכו שגם חיוב ההפרשה מחייב מן התורה חשיבות²³, "חלה – טורטי"ל", ואין די במשהו, פירורין וכיו"ב. ותו, דהא דחכמים נתנו בה שיעור – אינו שייך לחיוב הנתינה לכהן, אלא שייך הוא לשיעור חלה שאמר הכתוב גבי הפרשה.

ובטעם שראה רש"י לנקוט כל דרכו הנזכרת בפירוש המקרא, ולנטוע היתר דחלה היא

הוא יותר מביצה, וה"ז בסתירה לכמה דינים שלמדנו לעיל מיני' ששיעורם כביצה (לדוגמא: פרש"י שמיני יא, לד (בסופו)), ולהכי הוסיף רש"י "לנחתום א' ממ"ח", היינו שהשיעור יכול להיות אפילו פחות מכביצה.

23 עפ"ז אולי יש לפרש ולקיים הגירסא בספרי כאן "מה תרומת גורן אחת אף חלה אחת", היינו שגם בתרומה צ"ל חטה עכ"פ (שנתחבטו המפרשים איך לפרש הדבר, ושינו הגירסא דאין שיעור כלל. וראה לעיל ס"א לשון הרדב"ז בשם הספרי. וגם שאר נו"כ הרמב"ם והשו"ע ציינו המקור להא דאין לחלה שיעור – לספרי).

ומה שכתוב בירושלמי תרומות (פ"ד סה"ג) "לית כאן שיעורא דכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהריך ואפי' כל שהוא" – עיין רמב"ם פ"ג דהל' תרומות (דכתב על דרך לשון הירושלמי הנ"ל. וראה רדב"ז שם) "אין לה שיעור כו' שנאמר ראשית דגנך כל שהוא (ומוסיף) אפילו חטה אחת". ע"כ.

ועיין בע"ז עג, סע"ב "טבל כו' במשהו כו' כהיתירו כך אסורו דאמר שמואל חטה אחת כו'". וראה פרש"י שם.

ולהעיר משד"ח מע' כף כלל לד. ואכ"מ.

לקראת שבת

כה

דכדי נתינה הוא רק לענין הנתינה לכהן ולא לענין הפרשה ודלא כדרך פירוש רש"י בפשט המקראות. ולהכי העדיף להביא לענין שיעור דכדי נתינה הפסוק דתרומה דכתיב ב' "תתן לו", היינו דמיירי בנתינה לכהן ולא בהפרשה לה', כי בהפסוקים שם כתוב "וזה יהי' משפט הכהנים גו'" (שם, ג). ובכוונה לא הביא הכתוב דנן דמיירי בהפרשה ולא בנתינה לכהן. משא"כ בהלכה הראשונה שברמב"ם כאן, היכא דמיירי בהא דמן התורה אין שום שיעור, הביא דוקא הכתוב דפרשתנו דמיירי בהפרשה ולא בנתינה, "ראשית עריסותיכם חלה גו"²⁷.

ומעתה יש לתרץ גם דברי הרמב"ם שזכרו בריש דברינו, במה שכתב "ומדברי סופרים שמפרישין אחד מכ"ד מן העסה כדי שיהי' בה כדי מתנה לכהן שנאמר תתן לו", ושינה בזה מן הספרי, שהספרי הזכיר הכתוב דפרשתנו "תתנו לה' תרומה", והרמב"ם בחר לו כתוב אחר דמיירי בתרומה ולא בחלה, ולכאורה הוא פלאי²⁷.

דלדברינו שהכתוב "תתנו" דפרשתנו מיירי בהפרשה ולא בנתינה לכהן – יש ליישב, כי י"ל שהרמב"ם בעי ליזיל כהשיטה ששיעור זה

28) וביאור זה הוא אף שלדעת הרמב"ם (בסהמ"צ שם שורש יב) אין בחלה אלא מצוה אחת, ולא ס"ל לחלק הדבר לב' מצוות ממש – הפרשה ונתינה (וראה מפרשי סהמ"צ שם). ועיין לעיל הערה 5 דגם הנוב"י לא אמר שהם ב' מצוות, רק ב' ענינים במצוה אחת. ועיין עוד לעיל הערה 27.

27) ובפירוש המשניות שם בפירוש הא' (בדפוסים לפנינו) כתב הרמב"ם "כמו שאמר הש"י תתנו". וברמב"ן שבת (הנסמן לעיל שוה"ג הב' להערה 22) דכתוב בחלה תרימו תרומה (הכתוב דפרשתנו – כ' או יט)) פירוש ותנתן לכהן". וברשב"א שם (נסמן שם) "דכיון דכתיב חלה תרימו תרומה (הכתוב דפרשתנו כ) ותתנו לכהן". ואכ"מ.

מעמידו על רגליו

כיון שהגשמיות והרוחניות יחד יהלכו,
יכולים לפעול בריאות הגוף ע"י חיזוק בבריאות הנשמה

במענה למכתבו מ... בקשת ברכה פ"נ בקשר עם מצב בריאותו.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

ומאחר שיש לו חלק בעניני בית הכנסת, ובדורותנו אלה ביהכ"נ הרי הוא גם בית המדרש, ז.א. ענין תלמוד תורה דרבים, מובן וגם פשוט, שכל שישתדל יותר להיטיב עניני יראת שמים והלימוד בביהכ"נ, זכות הרבים מסייעתו להוספה בברכות השי"ת וגם בעניני בריאותו הוא,

וכיון אשר אצל איש ואשה הישראלים, הרי הגשמיות והרוחניות יחד יהלכו, יכולים לפעול על בריאות הגוף ע"י חיזוק בבריאות הנשמה, ובפרט במצות.

מיחוש ברגלים התקון ברוחניות שלו הוא בצדקה - היקום אשר ברגלו,
ובאמונה המעמידה את האדם

וכמאמר רז"ל רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אבריו של אדם, מובן שמיחוש ברגלים התקון ברוחניות שלו הוא בעניני צדקה, שהרי הוא היקום אשר ברגלו, כדברי רז"ל,

לקראת שבת

כז

ועוד והוא העיקר בעיניי אמונה, שהיא המעמידה את כל האדם וכפסק דין רז"ל, בא חבוקק והעמידן על אחת, שנאמר וצדיק באמונתו יחי' ועמך כולם צדיקים,

ואף שכל ישראל מאמינים בני מאמינים, הרי אמונת בני' צריכה להיות דוקא באופן שתשפיע על מהלך מחשבתו במשך כל היום, ז.א. שבכל מאורע וענין יחקור ויחפש ענין ההשגחה פרטית אשר בו, למרות ההעלם וההסתר דלבושי הטבע, וידע ברור אשר כל זמן שלא מצא נקודת ההשגחה פרטית עדיין אינו יודע הענין והמאורע לאמיתתו, ועד כדי כך שיהי' חסר בשביעת רצונו, שמצב נפשי זה, הוכחה אשר אמונתו היא במילואה, ולא רק באופן מקיף או באופן חלקי, אף שגם אז פשיטא שמאמין הוא וכנ"ל דכל ישראל מאמינים בני מאמינים,

ועל האמור הוראה ברז"ל, וכדבריהם על הכתוב, והי' אמונת עתך וגו' אמונה זה סדר זרעים, שמאמין בחי העולמים וזורע (ירושלמי הובא בתוס' שבת ל"א א') שפירושו שאפילו בענין הזריעה אינו סומך על חוקי הטבע, כי אם אך ורק על אמונתו בחי העולמים, ורק זה ממריצו להשליך הגרעינים בארץ ולהאמין שסו"ס יצמיח.

(אגרות קודש חי"ח אגרת ו'תשעו)

עליו להוסיף כח להשתדל ביותר הן בענין נתינת הצדקה

וכן בענין האמונה פשוטה

קבלתי מכתבו מ... בו כותב ע"ד מצבו וכן ע"ד כאב רגלו הימנית.

והנה ידוע אשר רגל ברוחניות הוא ענין הצדקה וענין האמונה, ובמילא למרות מצבו הדחוק שנמצא הוא ביותר עליו להוסיף כח להשתדל ביותר הן בענין נתינת הצדקה וכן בענין האמונה פשוטה ובטחון חזק בהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות, אשר ישלח לו רפואתו שלימה ומפליא לעשות להפוך את מצבו מן הקצה אל הקצה, והצנור והכלי להמשכת וקבלת ברכות אלו הם הקביעות עתים בתורת הנגלה ובתורת החסידות והידור בקיום המצות והשי"ת יצליחו ויזכהו לבשר בשו"ט בהנ"ל.

(אגרות קודש ח"ו אגרת א'תרפח)

עליו להוסיף אומץ בצדקה בממונו וצדקה בגופו

היינו טרחת הגוף בעינים דאהבת ישראל

במענה על מכתבו מ... בו כותב אודות הכאב ברגלו הימנית. הנה נוסף על מה שעושה בדרך הטבע למלאות הוראת הרופאים במקצוע זה, הרי ע"פ המבואר בכ"מ אשר צדקה היא בחי' רגל בקומה הרוחנית של האדם וענין הצדקה כוללת צדקה בממונו וצדקה בגופו היינו טרחת הגוף

בעינים דאהבת ישראל, עליו להוסיף אומץ בשני עינים אלו, והשי"ת יוסיף ברכתו בהנוגע לבריאותו ברוחניות ובפרט בגשמיות.

(אגרות קודש ח"ט אגרת ב'תשה)

**רגל ברוחניות הוא ענין האמונה שתרי"ג מצוות נאמרו למשה מסיני
ובא חבקוק והעמידן על אחת**

ותקותי שלעת קבלתו מכתב זה כבר הוטב מצב בריאות רגלו. ויהי רצון שיבשר טוב בכל עינים הקשורים בזה וגם ברוחניות העינים, וכידוע שרגל ברוחניות הוא ענין של האמונה אשר תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני ובא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחי'. ומבואר בכמה מקומות ומהם בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי.

(אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תרכא)

היצה"ר בא באומנות חכמתו לרמות אותי

נחום הובא לך שלש מאות רוביל, קח את הכסף וחלקהו לששה חלקים. חמשה תחלק לנצרכים, וחלק אחד תקח לך; הוא לא אמר לי כן, אלא כאשר זיכני השי"ת לשמוע קול היצ"ט לעשות כראוי, בא הוא באומנות חכמתו לרמות אותי, ואקיים עצת היצ"ט ואקרא להחסיד ואתן לו את השלש מאות רוביל

ואת שמרי האסיגנאציע לא ראה, ויתמה על זה

אודות "ממאני המשמעת" הנה כבר אתמחי גברא רבא הוא ניהו הנפש הבהמית, עפ"י החלטת הגמרא, כי אומן גדול הוא ומופלא, ועיקר חכמתו אשר בא לכל אחד ואחד לפי מהות, מעלתו, שנותיו, מעמדו ומצבו, כפי אשר כל אחד יודע בעצמו, בדברים של טעם מועצות חכמה ודעת, שאין מה להשיב לו, וסוף דבר העגלה בבצה עומדת, וכח אין להסיעה מהרפש.

באחד ההתועדות סיפר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע:

ידוע כי הרה"צ הרה"ק הר"ר מנחם נחום זצוק"ל זי"ע מטשרנוביל, הי' עני גדול, ובכל עת הי' דחוק לצורך פרנסתו, פעם בא חסיד והביא לו דורון שלש מאות רוביל סיגנאציע, מאה רוביל כסף.

בני ביתו של כ"ק הרה"צ והמקורב, - הוא הגבאי ראשון המשמש בקדש - נהנה במאד, כי סוף סוף יצאו מן החובות העצומים, אשר כבר היו חייבים בעד לחם בשר דגים ועוד מצרכי בית המוכרחים ביותר.

אחרי אשר יצא החסיד שהביא השלשה מאות רוביל, נכנסו עוד איזה עשיריות חסידים, והפסיקו לתפלת מנחה וערבית, ואחר תפלת ערבית סגר כ"ק הרה"צ הרמ"נ את חדרו על משך זמן והי' עסוק

בינו לבין עצמו, אחרי כן פתח דלת חדרו וציווה להכניס את אחד החסידים אשר כבר הי' אצלו, ואחריו קבל עוד חסידים עד שעה מאוחרת בלילה.

בלילה בא המקורב, הוא הגבאי הראשון המכלכל את בית כ"ק הרה"צ, לבקש מאת כ"ק הרה"צ שיתן לו על כלכלת ההוצאה הדרושה, ובידעו מהסך שלש מאות רובל הי' בטוח כי יוכל לשלם חלק החובות, וכבר היתה אצלו רשימה מפורטה כמה יתן לכל בעל חוב.

כ"ק הרה"צ פתח את תיבת השולחן אשר בה הי' מניח כספי המעמדות שהביאו ושנתנו לו – כספי הפדיונות לצדקה היו מונחים בתיבה אחרת שלא יהי' גם חששא דחששא דחליפין – וירא המקורב כי מונחים שם כמה מטבעות כסף והרבה מטבעות נחושת, ואת שטרי האסיגנאציע לא ראה, ויתמה על זה.

אי' איפוא השלש-מאות רובלים אשר בצירוף סכום זה הי' אפשר לשלם חלק מחובות המגיעים

כ"ק הרה"צ אמר לו לקחת כל מטבעות הכסף והנחשת גם נמצאו ביניהם שלשה דינרי זהב – רענדלעך – וימנם הגבאי ויעל מספר כל המטבעות עם דינרי הזהב קרוב למאה רובל אסיגנאציעס. וישאר המקורב עומד על מקומו באין אומר ודברים כי לשאול על אודות הסך שלש מאות רובל, לא רצה, ולא ידע מה לעשות, והדבר אשר לא יוכל לשלם גם חלק החובות נגע ללבו.

כ"ק הרה"צ ראה כי פני המקורב עגומים במאד ויאמר לו, מדוע פניך כה עצובים הלא ת"ל הנותן לחם לכל בשר, שלח בחסדו הטוב חסד חנם והרבה מבני ישראל יחיו ממקומות שונים, עמלו וטרחו ויביאו לנו סכום כזה.

המקורב אם שהי' איש הראוי להיות מקורבו של כ"ק הרה"צ, אבל בכל זה לא יוכל להתאפק, כי דבר החובות והדוחק הגדול אשר שרר בבית כ"ק הרה"צ נגע ללבו במאד מאד, וכמו מעצמם נתקו דברים הדברים היוצאים מלב כואב, ואי' איפוא השלש מאות רובלים שהביא חסיד פלוני, אשר בצירוף סכום זה הי' אפשר לשלם חלק מחובות המגיעים.

הוא לא אמר לי כן, אלא כאשר זיכני השי"ת לשמוע קול היצ"ט לעשות כראוי, בא הוא באומנות חכמתו לרמות אותי

אמת הדבר אומר כ"ק הרה"צ – הובא לי שלש מאות רובלים, וברגע הראשון שמסרם ברשותי הי' לי לפלא מדוע מגיע לי סכום גדול כזה, ואחרי כן הניתי כי מצאתי חן בעיני השי"ת לתת לי ולבני ביתי מזונותיי בהרחבה גדולה ובדרך כבוד גדול כזה, אבל וכאשר התבוננתי בזה כי השי"ת נתן לי השפעה גשמית הייתי בצער גדול פן הוא חלף איזה שפע רוחני.

בין החסידים אשר היו אצלי הי' אחד אשר גילה לפני מצוקת לבבו, איך כי זה כשנה אשר לא

לקראת שבת

לא

שילם שכר לימוד הבנים, והמלמד הוא עני מדוכא, אבל ירא שמים גדול, ומחזיק את בניו בתקוה כי ישלם לו, ומגיע מאתו שכירת הרחיים ובית המלון בעד שמונה חדשים, ואם לא ישלם יגרשוהו אדון האחזה, ועל כולם עשה שידוך עבור בתו הבכירה וצריך להכניסה לחופה ואין לו במה.

כאשר שמעתי את כל אלה, עלה בדעתי כי אפשר הדבר אשר זיכני השי"ת להיות גבאי צדקה, כי אותו סכום הגדול אשר הובא לי הוא בשביל שאזכה במצות גדולות כאלו תלמוד תורה, הצלת משפחה, והכנסת כלה, ואשאל את החסיד כמה עולה חובותיו וצרכי הכנסת כלה וארא כי הסכום מכוון הוא.

כשעלה בדעתי לתת את הסך שלש מאות לחסיד הנזכר, עלה ברעיוני האם צריכים לתת סכום גדול כזה לאיש אחד, הלא בסכום כזה אפשר להחיות לכל הפחות שש משפחות שיהי' להם פרנסה.

באתי במבוכה ולא ידעתי מה לעשות כי שתי הדעות, האומר לתת לחסיד הנזכר, והאומר לחלקם לכמה משפחות, שתיהם צודקים וישרים, ולא הי' לי הכרע בדבר, ואסגור את חדרי להתבונן איך להכריע.

בהתבונני הכרתי כי שתי הדיעות הנזכרות באים משני השופטים: האומר אשר סכום זה צריכים לחלקו לכמה משפחות אינו היצ"ט, כי אם הי' דעתו של היצ"ט הי' צריך לחוות דעתו תיכף כאשר הובא לי הסכום לאמר:

נחום, הובא לך שלש מאות רוביל, קח את הכסף וחלקו לששה חלקים. חמשה חלקים תחלק לנצרכים, וחלק אחד תקח לך; הוא לא אמר לי כן, אלא כאשר זיכני השי"ת לשמוע קול היצ"ט לעשות כראוי, בא הוא באומנות חכמתו לרמות אותי, ואקיים עצת היצ"ט ואקרא להחסיד ואתן לו את השלש מאות רוביל.

מאשרים הם החסידים שיש אצלם המסירה ונתינה והציות ללא קושיות

יארכו הדברים להעתיק שיחת קדש הקדשים בהתועדות ההיא, ובתוך הדברים אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע:

מאשרים הם החסידים שיש אצלם המסירה ונתינה והציות ללא קושיות ("אָן אַ פּאַרוואַס"), רק בקבלת עול פנימי, והכריז בקול רם:

כל החסידים המצייתים בעניני חסידות, בין בענינים של לימוד והנהגה בין בענינים של החזקת דרכי החסידות, יש להם חלק בבנין עדי עד של היכל החסידות שיסד מורנו הבעש"ט, הרב המגיד ממעזריטש, והרבי וכל הרביים כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

(תרגום מאגרות קודש ח"ד ע' קלה ואילך)

